સર્વે શ્રીગોકુલેશચરણશરણાનુરાગી સમાજ,

જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ,

શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા વતી આપ સર્વે શ્રીગોકુલેશચરણશરણાનુરાગી સમાજને દાન એકાદશી અને શ્રીવામન દ્વાદશીની ખૂબ બધાઇ. આપ સર્વ શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળાનુ પઠન કરતાં આવ્યા છો. આપ સર્વને નમ્ર વિનંતિ છે, કે કયાંક અમારાથી ત્રુટી રહી જતી હોય તો પોતાનાજ સમજીને સારા કે નરસા અભિપ્રાય આપ અમને ઇમેઇલ દ્વારા જણાવશો.

ઘણાં સમયથી એક વિચાર ચાલી રહ્યો હતો કે **શ્રીગુરુચરણ શ્રીદેવકીનન્દનાચાર્યશ્રી (શ્રીસુરેશ પ્રભુ)** ના વચનામૃત આપણા પાઠશાળાના અંકમાં પ્રકાશિત થાય. અને હવે તે મ નોરથ આ દાનના દિવસોમાં શ્રીદાદાજી શ્રીગોકુલેશપ્રભુની કૃપાથી પૂર્ણ થઇ. રાજેન્દ્રભાઇ કડકીયા (યુ.એસ.એ) શ્રીગુરુચરણના વચનામૃતનુ સંકલણ કરી રહ્યા છે, અને તેજ સંકલનનું પ્રથમ સૌપાન આપણે ગુરુ શિક્ષા ના શિર્ષક હેઠળ આપી રહ્યા છીએ. એટલે હવે આપણે દરેક અંકમાં શ્રીગુરુચરણના વચનામૃત નો લ્હાવો લઈ શકીશું.

ભાવક્ત

દાસ ગોપાલ,

શ્રીગોકુલેશ પાઠશાળા, વડોદરા

ગુરુ શિક્ષા – ૧

આધુનિક પુષ્ટિમાર્ગીયોની વ્યવસ્થા: ગોસ્વામી શ્રીદેવકીનન્દનાચાર્યશ્રી

૧.) સૌ પ્રથમ બીજભાવાનુસાર માર્ગરુચિના આધારે દ્વારભૂત ગુરુનું શરણ તેમજ ઉપસત્તિ.

૨.) માર્ગબોધ: (ભગવાન-ભગવાનનું સ્વરૂપ-જીવ-જગતનુ સ્વરૂપ-ભગવદ્લીલા-પરિકર આદિ નાં સ્વરૂપને જાણવું)

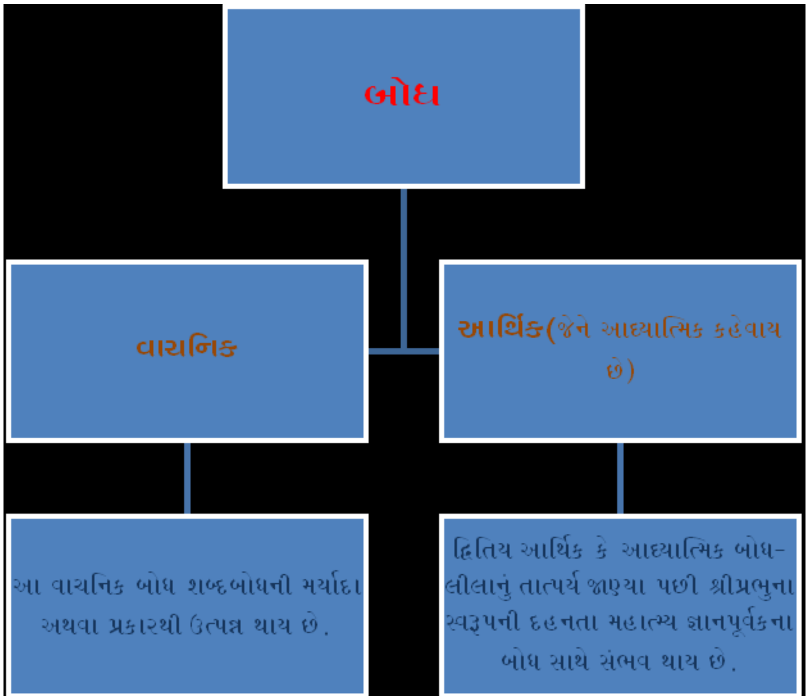

જેમકે

વાચનિક :- શ્રીમદ્ ભાગવતના નવમાં સ્કંધના વચન **અહં ભકત પરાધીન:** (૯-૪-૬૩)નું શ્રવણ યા પઠન કરીને આપણને સામાન્ય (શબ્દોથી) જે જ્ઞાન છે.

આર્થિક :- પરંતુ જ્યારે ગ્રંથોના પાઠન કે શ્રવણથી લીલાના મહાત્મ્ય જ્ઞાનપૂર્વક તાત્પર્ય અને ગાંભીર્ય જ્ઞાત થાય છે ત્યારે જ આપણે તે સમજી શકીએ છીએ કે અનંત કોટિ બ્રહ્માંડનાં સર્જક-પાલક-સંહારક કેમ? શેના માટે અને કેવા પ્રકારે એક અદના

અને અસહાય જીવને વશ થઇને તેની વાંછિત ક્રિડા કરતા કરતા તેમના ઈશારા પર નાચે છે. બોધનો આ પ્રકાર આપણને નિબંધ, સુબધીની, ભાષ્ય, વિદ્વડમંડન વગેરે આકર ગ્રંથોથી પ્રાપ્ત થાય છે. તેનેજ આધ્યાત્મિક અથવા આર્થિક બોધ કહેવાય છે.

અહિં એક બીજી વાત પણ સ્મરણીય છે કે :

ભક્તિમાર્ગમાં સાત્વિક(સત્ત્વગુણ પ્રધાન) જીવોની સેવા-શ્રવણાદિ શીઘ્ર જ શ્રીપ્રભુમાં પ્રેમ ઉત્પન્ન થઇ જાય છે. જેને સાત્વિક-સાત્વિક સમજવું જોઇએ. સાત્વિક-રાજસ તથા સાત્વિક-તામસ મધ્ય અને હિન કોટિનાં માનવામાં આવ્યા છે.

આધુનિક પુષ્ટિમાર્ગીય કેમકે કામ-ક્રોધ-લોભ-મોહ વગેરેથી યુક્ત હોય છે. સાથે પુષ્ટિભક્તિનો બીજભાવ પણ તેમનામાં નિહિત (રહેલો) હોય છે. આથી તે ભગવત્સેવા-શ્રવણ આદિ કરે તો છે, પરંતુ તેમના દોષ પ્રબળતાના કારણે તેમનામાં પ્રેમલક્ષણા-ભક્તિનો ઉદય સંભવ નથી. તેમાં પ્રતિબંધકતા જ કારણ છે આથી આવા જીવોએ પણ નિરંતર સેવા-શ્રવણ વગેરેમાં લાગી રહેવું જોઇએ. જેનાથી ક્રમશઃ તેમના દોષ દૂર થશે. દોષ દૂર થવાથી અને ક્રમશઃ રાજસ-તામસનું પણ નિવર્તન થવાથી આધુનિક પુષ્ટિજીવની ખંડશઃ ભક્તિવૃત્તિ અખંપતાને પ્રાપ્ત કરીને ફલરૂપતાને સિદ્ધ કરી લે છે.

પ્રકાશક:- અવિરત, અમદાવાદ

(ક્રમશ:)

સંકલન:- રાજેન્દ્રભાઇ કડકીયા, યુ.એસ.એ

ગુરુ કેવા ૪

શિષ્ય:- ગુરુદેવ! આજના સમયમાં તો આવા લક્ષણવાળા ગુરુ મળવા પ્રાય: દુર્લભ છે ત્યારે તેવા ગુરુ મળે નહિં તો મંત્રોપદેશ કોની પાસેથી લેવો?

ગુરુદેવઃ- ઉપર શાસ્ત્રોનાં વાક્યોથી જે ગુરુનાં લક્ષણો કહ્યા છે તે પુષ્ટિસંપ્રદાયપ્રવર્તક મૂલ આચાર્ય શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યચરણ તથા આપશ્રીના દ્વિતિય આત્મજ શ્રીવિઠ્ઠલેશપ્રભુચરણ-શ્રીગુંસાઇજી અને શ્રીગુંસાઇજીના સપ્તભગવદ્આત્મજ એટલે કે શ્રીસપ્તાચાર્ય (પ્રથમ શ્રીગિરિધરજી, શ્રીગોવિંદજી, શ્રીબાલકૃષ્ણજી, **શ્રીચતુર્થકુમાર દાદાજી શ્રીગોકુલેશપ્રભુચરણ**, શ્રીરઘુનાથજી, શ્રીયદુનાથજી અને શ્રીઘનશ્યામજી) સમજવાનાં છે. તેવીજ રીતે ગુરુનાં શાસ્ત્રોક્ત લક્ષણો શ્રીશંકરાચાર્ય, શ્રીરામાનુજાચાર્ય, શ્રીમદ્વાચાર્ય, શ્રીનિમ્બાર્કાચાર્ય વિગેરેએ પ્રવર્ત્તાવેલા સંપ્રદાયોમાં પણ સંપ્રદાય પ્રવર્ત્તાવનાર મૂલ આચાર્યોમાંજ મળી શકે છે, વર્તમાન કાલના આચાર્યોના ક્વચિત્જ મળી શકે છે. કેમકે કાળનો પ્રભાવ સર્વત્ર સમાન છે. તેથી વર્તમાન સમયના આચાર્યોનું વર્તન અન્યથા જોવામાં આવતું હોય તો પણ તે દૂષણ તે તે સંપ્રદાય પ્રવર્તક મૂલ આચાર્યને તે તે સંપ્રદાયને લાગુ પડતું નથી (કેવલ સંપ્રદાયનું સ્વરૂપજ સમજવાનું છે) તેથીજ વર્તમાન સમયના તે તે સંપ્રદાયના આચાર્યોના આચાર્યોમાં મૂલસંપ્રદાયપ્રવર્તક આચાર્યની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તન કરનાર જે આચાર્ય હોય તેમનુંજ અનુસરણ તે તે સંપ્રદાયનાં તત્વો જાણવા માટે અવશ્ય કર્તવ્ય છે. અને તેમની આજ્ઞાનુસાર જેઓનું વર્તન ન હોય તેવાઓને તો કેવલ આચાર્યના દ્વારભૂત સમજી તેમની પાસે મંત્રોપદેશ ગ્રહણ કરવો (કારણકે સંપ્રદાયના તત્વનું સ્વરૂપ વિગેરે તેવા આચાર્ય પાસેથી જાણી શકાતું નથી). પણ તેવા આચાર્યોને ગુરુ માની તેમનો અ નાદર કે તેમની યોગ્ય આજ્ઞાનું ઉલ્લંઘન તો સર્વથા કરવું નહિં. એવાન અભિપ્રાયથી **આદિત્યપુરાણ**માં કહ્યુ છે કે:-

अविद्यो वा सविद्यो वा गुरुरेव जनार्दन: ।

स्वमार्गस्थऽप्यमार्गस्थो गुरुरेव सदा गति: ॥

हरौ रुष्टे गुरुस्त्राता गुरौ रुष्टे न कश्चन ।

तस्मात्सर्वप्रयत्नेन गुरुमेव समाश्रयेत् ॥

અર્થઃ- વિદ્યારહિત અથવા વિદ્યાયુક્ત ગુરુજ અવિદ્યાને મટાડનાર છે. પોતાના માર્ગની રીતિ પ્રમાણે વર્તન કરનાર હોય અથવા ન હોય તો પણ ગુરુજ સદા ગતિરૂપ છે. હરિ અપ્રસન્ન થયા હય તો ગુરુ બચાવી લે છે, પણ ગુરુ અપ્રસન્ન થયે બચારનાર કોઇ નથી. માટે સર્વ પ્રયત્ને કરીને ગુરુ પ્રસન્ન થાય તેવી રીતે ગુરુનોજ આશ્રય કરે. તેમજ વરાહપુરાણમાં પણ **પ્રાગિતિહાસમાં** રૂદ્રગીતાનું વાક્ય છે કે:

अविद्यो वा सविद्यो वा गुरुरेव जनार्दन:।

णार्गस्थो वाऽप्यमार्गस्थो गुरुरेव परा गति: ॥

प्रतिपाद्य गुरुं यस्तु मोहाद्विप्रतिपद्यते ।

सं कल्पकोटिनरके पच्यते पुरुषाधम: ॥

અર્થઃ- વિદ્વાન્ હોય અથવા વિદ્યારહિત હોય પણ ગુરુજ અવિદ્યાને મટાડનાર છે. પોતાના માર્ગની રીતિમાં યથાર્થ રહેલા હોય અથવા ન રહેલા હોય તો પણ ગુરુજ પરા (ઉત્તમ) ગતિરૂપ છે. જે ગુરુને શરણે જઇને પછી મોહથી તેનાથી પ્રતિકૂલ વર્તે છે તે અધમ પુરૂષ કરોડો કલ્પ સુધી નરકમાં પડી રહે છે.

ઉપરનાં વાક્યોમાં અવિદ્વાન્ ગુરુમાં પણ પૂજ્યભાવ રાખવાનું લખ્યુ છે તે, વર્તમાન સમયના તે તે સંપ્રદાયના આચાર્યોને મૂલ સંપ્રદાયપ્રવર્તક આચાર્યોના દ્વારભૂત સમજીને તેમનામાં પૂજ્યભાવ રાખવાનું લખેલું છે. માટે વર્તમાન સમય ના આચાર્યોમાં પ્રાયઃ ગુરુના લક્ષણવાળાં ન હોય તો પણ તેમની પાસેથી મંત્રોપદેશ તો ગ્રહણ કરવોજ જોઇએ.

શિષ્ય:- પણ કૃપાનાથ! આજે આપણા પુષ્ટિમાર્ગમાં આટલા બધાં શ્રીવલ્લભવંશજ ગોસ્વામી બાલકો પ્રગટ બિરાજમાન છે, તો શું આપણે સૌને ગુરુ માનવા? કારણકે મે એમ સાંભળ્યુ છે કે શ્રીવલ્લભકુલમે સબહી વલ્લભ સ્વરૂપ...આપશ્રી મારી આ શંકાનું સમાધાન કરશો, એવી વિનંતી.

ગુરુદેવઃ- જો, આપણે તો શ્રીચતુર્થદ્વારના છીએ, અને આપણાજ ઘરમાં એક આચાર્ય નિ.લી.ચતુર્થપીઠાધિશ્વર ગોસ્વામી શ્રીવિટ્ઠલનાથજી (શ્રીકનૈયાપ્રભુ) ના વચનામૃત તારી આજ શંકાનુ સમાધાન કરે છે. શ્રીકનૈયા પ્રભુ આજ્ઞા કરે છે કે

ભુતલપેં પ્રગટ સ્વરૂપ હોત હે, સો અપને અપને ભક્તકે તાંઇ પ્રાગટ લેત હે, યાતે જીનકે તાંઇ જે સ્વરૂપ પ્રગટ હોય વાકું વે સાક્ષાત સર્વોપર જાનકે સર્વાત્મના ભાવતે અનન્ય ભક્તિસું સેવા કરવેતે વેહી સ્વરૂપકી પ્રાપ્તિ વાકુ હોત હે.

એટલે સમજવું કે બધા શ્રીવલ્લભવંશજ હોવાથી આદરણીય અવશ્ય છે, પણ પૂજનીય તો કેવલ પોતાના મંત્રોપદેશદાતા ગુરુ જ છે.

(ક્રમશઃ)

સિદ્ધાંત રહસ્ય

ગુરુદેવઃ- હવે આપણે આગળ જોઇએ કે *શ્રીગોકુલેશના પ્રતિ તીવ્રતાપ-આર્તિ દ્વારા સમસ્ત અશુભ ભસ્મ થઇ જાય છે (શ્રીમદ્‌ભાગવત ૬-૧-૧૬).* આ શ્લોક દ્વારા ભગવાન માટે હ્રદયમાં ઉત્પન્ન થયેલ વિરહતાપ-આર્તિજ સમસ્ત અશુભના નિ નવારક છે, તેમને મટાડનાર છે, તે ભસ્મ થઇ જાય છે.

શિષ્યઃ- એટલે કૃપાનાથ! આપણે એમ સમજી લેવું જોઇએ કે આજના આધુનિક જીવોમાં તો તે સમયમાં સિદ્ધ-ભગવદ્-વિરહતાપ નો અભાવ છે, તો ભગવાન દ્વારા સેવાનો અંગીકાર કરાવવાવાળા દોષોની નિવૃત્તિ કેવી રીતે થશે?

ગુરુદેવઃ- તારી આ શંકાનુ નિરાકરણ માટેજ શ્રીમહાપ્રભુજી **બ્રહ્મસંબંધ** પદ દ્વારા પૂર્વમાં કહેલી તે વિરહ-તાપ, અને તેના પશ્ચાત સમસ્ત દોષોની નિવૃત્તિ પણ અભિષ્ટ છે. કારણ કે શ્રીમદ્‌ભાગવતના એકાદશ-સ્કંધના ૧૯માં અધ્યાયમાં ભગવાન આત્મનિવેદનને ભક્તિમાર્ગીય-ધર્મનો અધિકાર કહે છે, અને ઉપર્યુક્ત અર્થની સૂચના પણ આપે છે. એટલે કે દુરુહ (મુશ્કિલ-કઠિન) હોય, તેનુંજ

વિવરણ કરવું જોઇએ. સંદેહરહિત અથવા સુબોધનુ વિવરણ કરવાની આવશ્યકતા નથી. એટલે સમજી લેવું જોઇએ કે આ ગ્રંથમાં ગદ્યમંત્રમાં કહેલા વાક્યો અહિં નથી કહ્યા, તે જાણી લેવું જોઇએ.

શિષ્ય:- *ગુરુદેવ! ફરી એક શંકા થાય છે કે શ્રીમહાપ્રભુજી એ પ્રતિજ્ઞા કરી છે કે ભગવાન દ્વારા કહેલા વાક્યો ને અક્ષરશઃ કહેશે, તો પછી તે વાક્યો ના અર્થ ને કહેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી હોત, તો શું તે વધારે ઉચિત ન હોત? કારણ કે કોઇ પણ વાક્યોને અક્ષરશઃ કેવાની ઉપેક્ષા તે વાક્યોના અર્થ કર્યા હોત તો શું તે વધારે ઉચિત ન થાત, ખાલી વાક્યો કહેવાથી શું લાભ થાય?*

ગુરુદેવ:- આ શંકાના નિરાકરનમાં એ સમજી લેવુ જોઇએ કે આ ગદ્યમંત્ર તે પંચાક્ષર (બ્રહ્મસંબંધ) મંત્રનું જ વિવરણરૂપ છે, તેથી તેનો અર્થ કરવો તે તો ઔર પણ ગોપનીય થઇ જાય. એટલે જો તે વાક્યો ના અર્થને પ્રકાશિત કરવાની શ્રીમહાપ્રભુજી પ્રતિજ્ઞા કરોત તો પછી ભગવાન દ્વારા કહેલા વાક્યો નો અર્થ કર્યા પછી *ગદ્યમંત્રનો અર્થ કેમ ન કર્યો,* એવી તમે શંકા કરતા. આવી પરિસ્થિતિમાં ગદ્યમંત્રનો પણ અર્થ કરવાનું કર્તવ્યરૂપથી અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય અને ત્યારે તે વાક્ય અને અર્થ બન્નેની પ્રતિજ્ઞા માં અંતર ન રહે. એટલે શ્રીમહાપ્રભુજીએ તો અર્થ કરવા ની ઉપેક્ષા કરી ભગવાનના શ્રીમુખથી પ્રગટેલ વાક્યોજ કહેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી,તેથી તેજ પ્રમાણે કર્યુ. અને જો વાક્યો નો અર્થ કહેતા તો પછી *ગદ્યમંત્રનો અર્થ કેમ ન કર્યો*? એવી શંકા તો બધા કરતાંજ રહોત. અને આ બન્ને શંકામાં કોઇપણ અન્તર ન રહેત. એક વાત સમજવા જેવી છે કે પ્રાચીન આચાર્યો (શ્રીપુરુષોત્તમચરણજી ના પહેલા પ્રગટેલ આચાર્ય-ટીકાકાર) સમર્પણગદ્યમંત્ર માટે વિશેષ કે સામાન્ય રીતે કઇ પણ ટીપ્પણી કરી નથી, તે શું સમજાવે છે? એજ કે આ મંત્રની ગોપનીયતા.

શિષ્ય:- તો ગુરુદેવ! શ્રીપુરુષોત્તમચરણે આ ટીકા દ્વારા ગદ્યમંત્રનું વિવરણ કેમ પ્રકાશિત કર્યુ હશે? કારણકે જો એમનાથી પ્રાચિન આચાર્યોએ ગોપનીય રહસ્ય ને ગુપ્તજ રાખ્યો છે, તો પછી શ્રીપુરુષોત્તમજીએ પ્રકટ કેમ કર્યો હશે?

ગુરુદેવ:- શ્રીપુરુષોત્તમજી પોતાની ટીકામાંજ તારી શંકાનું સ્પષ્ટિકરણ કરે છે કે *મેં જે આ વિષયમાં જે કઇએ થોડું ઓછુ-વત્તુ કહ્યુ છે, તે તો ફક્ત બહિર્મુખોને જડબાતોડ જવાબ આપવાની માટેજ કર્યુ છે. અને આવા બહિર્મુખોનો વિરોધ કરવામાં કોઇપણ અપરાધ નથી. યદ્યપી મારા દ્વારા જે આ પંચાક્ષરમંત્ર અથવા સમર્પણમંત્ર વિષે કઇ પણ કહેવાના કારણે માર્ગનો રહસ્ય ખોલવાનો જે અપરાધ છે, તે આપતિત છે, તો પણ અહિં એ સમજવું જોઇએ કે માર્ગના રહસ્યનુ પ્રકાશન અન્ય ટીકાકારોએ પણ કર્યુ છે, પણ તે કરવાનુ હેતુ એ છે, કે જો તેમા કોઇ સંદેહ પ્રકટ કરે, તો તે તે સંદેહ ને દૂર કરવા માટેજ આ કાર્ય કર્યુ છે, નહિં કે ઉત્કર્ષ માટે. અને જો મારાથી અપરાધ થયો છે, તો ભગવાન અને શ્રીઆચાર્યચરણ મને ક્ષમા કરે, એવી પ્રાર્થના કરું છુ.*

(ક્રમશ:)

દંડાકારં લલાટે સ્યાત્

મુકુન્દદાસ :- વ્હાલા વૈષ્ણવો, આપણે દંડાકાર તિલક વિષે એક નાનકડો ગ્રંથ જોયો. હવે આપણે વિસ્તૃતથી દંડાકાર તિલક ને કેમ કરવું, તે સમજીએ.

અમિત:- કાકા, તમે જે ગ્રંથ અમને બતાવ્યો તે તો ખુબજ અઘરો લાગ્યો. કાકા, તમે થોડી સરલ ભાષામાં સમજાવો તો અમને સમજાય. બાકી અમને એટલી સમજ આવી ગઇ કે આપણે શ્રીચતુર્થકુમાર શ્રીગોકુલેશપ્રભુના સેવકો છીએ, એટલે આપણે દંડાકાર તિલક કરવું જોઇએ. પણ જો કોઇ અમને પુછે તો પછી અમારે ફેંફેં થઇ ન જાય, તે માટે અમારે સમજવું છે.

ચંદનમાસીઃ- હા મુકુન્દભાઇ, જમાનો હવે બદલાયો છે. કોઇ ના કહેવાથી તો કોઇ કરી લે એવો જમાનો હવે રહ્યો નથી. લોકો તો ટીકા-ટીપ્પણ કરતાં રહે છે. અને જો આપણી પાસે પ્રમાણ હોય તો પછી ચિંતાજ નહિ. એ બધા વિરોધી ના મોઢા બંધ કરી શકાય.

મુકુન્દદાસઃ- હા માસી, આપણે તો જરૂર જાણવું જોઇએ. શ્રીમહાપ્રભુજી તો પોતેજ દંડાકાર તિલક કરવાનો નિર્ણય કરી ચુકયા છે. આપશ્રીએ તો નિબંધ ગ્રંથ ના સર્વનિર્ણય પ્રકરણ માં તિલક કરવા વિષે જે આજ્ઞા કરી, તે ગુઢ છે, તેથી આપશ્રીએ તેજ ગ્રંથ પર પ્રકાશ નામક ટીકા રચી ને તે મુલ શ્લોકના ગુઢભાવો ને સરલ કરવા કૃપા કરી.

તિલક એ જ્ઞાપક છે, એ નિબંધની કારિકાના પ્રકાશમાં જો તે (દંડાકારં લલાટેસ્યાત્) લખેલું છે, તો પણ તે દંડાકાર તિલકના સ્વરૂપને પ્રતિપાદન કર નારા સદ્‌ગ્રંથો સંપ્રદાયમાં છે જ, જેમાં વિવેચન કરીને ને આ વિષયના તાત્પર્યનો નિર્ણય તે તે ગ્રન્થકાર-આચાર્યોએ કર્યો છે; શ્રીમહાપ્રભુજીની આજ્ઞા માનનારા પુષ્ટિમાર્ગીઓએ તેન નિર્ણય મહાજન-ન્યાય (એટલે કે મોટા, વડીલ, જે રસ્તે થઇ ને જાય, તે માર્ગ) વડે સ્વીકારવો જોઇએ. એક બાબતમાં વિપરીત મત અ ન્યાય યુકત હોવાથી.

હવે કદાચ એ પણ મનમાં પ્રશ્ન ઉત્પન્ન થાય કે શ્રીમહાપ્રભુજીએ જે માર્ગ પ્રકટ કર્યો, તે તો અત્યંત ગુપ્ત છે, તો પછી આ બાહ્ય ચિન્હો વિષે પ્રકટ વાર્તા કેમ કરી? જો આપણે સમજીએ, કે શ્રીમહાપ્રભુજી તો જુદી રીતે શરણમાર્ગના ઉપદેશક છે, એટલે કે પૃથકશરણમાર્ગોપદેષ્ટા છે, આપશ્રી તિલક વગેરે બાહ્ય ચિહ્નો પણ ભિન્ન લક્ષણને સમજાવનાર જુદા રૂપનાં પ્રકાશક હોવાને લઇને પૂર્વમાં ન થયેલા કોઇ જુદાના જ સામર્થ્યને સમજાવે છે. અન્ય માર્ગથી વિશેષ પ્રકારવાળા હોવાથી, દ્વિરેખપણું તો દંડાકાર કરવાથીજ સમજાય, એટલે કે દંડાકારના આકારને ઓળખાવનાર થઇને મૂળથી બન્ને ચરણને ફક્ત જૂદા

બતાવવામાં જ પૂર્ણ થાય છે એમ, એટલે કે જેમ શ્રીપ્રભુના શ્રીયુગલચરણ હોય, દંડાકારમાં દ્વિરેખ થાય, એટલે કે બે લીટી, જે શ્રીયુગલચરણની ભાવના સમજાવે છે. વિદ્વાનો શ્રીયુગલચરણારવિંદને દંડની ઉપમાં આપી છે, ચરણાકાર (ઉર્ધ્વપુંડ્ર) કરવા વડે કે દંડાકાર કરવા વડે કોઇ કાંઇ અન્યમાર્ગી થતાં નથી, બન્ ેનું લક્ષ્ય એક શરણમાર્ગ હોવાથી, જેમકે દરેક નદીનુ જળ ફક્ત સમુદ્રમાંજ પ્રવેશ એજ સાધ્ય, તેમજ પ્રભુના મુખાગ્નીરૂપ શ્રીમહાપ્રભુજીનો આ વૈભવ અગ્નિ ન્યાયથી યુક્ત છે, જે અગ્નિસ્વરૂપ છે અને તે બાળનાર હોવા છતાં પચવનાર છે, તેમાં વળી માર્ગ પ્રકાશન કરે છે. અર્થાત્ એમ સમજાય કે દંડાકાર કહેવાથી એક ચરણાકાર(U) કર્તા થાય અને બે ચરણાકાર(ll) કર્તા દ્વિરેખ દંડાકારને સમજીને બન્ને એતન્માર્ગીયત્ત્વને સૂચવે છે. આપણે ત્યાં મહાપુરુષો (આચાર્ય, વિદ્વાનો, ભગવદિય-વૈષ્ણવો) તો પ્રથમથીજ દંડાકારનો આચાર દ્વિરેખના આકાર ને પમાડેલો હોવાથી તે પ્રમાણેજ કરાય છે.

(ક્રમશ:)

શું આપને લાગે છે કે વિચાર કરવો જોઇએ?

...ગતાંકથી આગળ

આ બાબતમાં શ્રીમદ્ભાગવતનું પ્રમાણ પણ ખૂબજ સ્પષ્ટ છે. શ્રીનવયોગેશ્વરોમાંના શ્રીહરિ આદેશ આપે છે કે ...

જેણે ભગવાનથી પ્રેમ હોય તેવા ભક્તિમાર્ગીઓથી મિત્રતા રાખવી જોઇએ. જે જીવો દુ:ખ કે અજ્ઞાનથી ભરેલા હોય તેમના પ્રત્યે દયાભાવ રાખવો જોઇએ. તથા જે ભગવાનથી દ્વેષ અથવા બહિર્મુખતા રાખનારા હોય તેઓની સર્વથા ઉપેક્ષા કરવી જોઇએ. (શ્રીભા. ૧૧-૨-૪૬) પૂજ્યચરણ શ્રીપુરુષોત્તમજી આગળ નિર્દેશ કરતા આજ્ઞા કરે છે કે દીક્ષા-ઉપદેશ બાબત અત્રે આ બધી સ્પષ્ટતા એટલા માટે કરી રહ્યા છીએ કે જેથી પુષ્ટિમાગની રીતિનો બોધ થાય અને માર્ગમાં કોઇપણ મણ ફાવે તેમ ઉચ્છૃંખલતા ભરેલો વહેવાર ન કરે તે હેતુથી આ લખાણ

કરેલું છે. તેમજ માર્ગની વ્યવસ્થા માટે મન ફાવે તેવાં વિધાન અને આચરણ કરવાથી આવા વિરુધ્ધ વ્યવહાર અને આચરણ સંપ્રદાય માન્ય હશે તેવી ભ્રમણા અને વિપરીત બુદ્ધિ દૂર કરવા આ લખાણ કર્યુ છે. (શ્રીપુરુષોત્તમચરણ કૃત સિદ્ધાંત રહસ્ય વિવરણ-૨)

(ક્રમશઃ)

શ્રીચતુર્થકુમાર શ્રીગોકુલેશપ્રભુ વિરચિત બત્તિસ લક્ષણ

સાતમો લક્ષણ - વૈષ્ણવનો સેવક પ્રત્યે ધર્મ

અબ સાતમો લક્ષણ કહેત હેઃ જો સેવક કો અપરાધ દેખે તો ક્રોધ ન કરનો વાકો સહિ રહેનો. વાકો ભૂલી જાનો વાકી ઓર હુ પ્રસન્નતા રાખની. વાકો ભોજન આછાદન કી ભલી ભાંતિસો ખરચિ રાખની વાકો ચિત્ત લીયે રહે તાતે શ્રીઠાકોરજી બહુત પ્રસન્ન રહેત હે (૭)

ઇતિશ્રી સાતમો લક્ષણ સંપૂર્ણમ્

। —————————————————————————— ।

સંકલનઃ- દાસ ગોપાલ, જૈ જૈ શ્રીગોકુલેશ પરિવાર, વડોદરા